

УДК 338.45:332.14 (620.9.004.18:043.3)

В. Ю. Худолей,

к. е. н., доцент, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕНЕРГОЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

TRANSFORMATION MANAGEMENT SYSTEM ENERGY-EFFICIENT DEVELOPMENT OF REAL SECTOR REGIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Сформовано концепцію формування і реалізації специфічної технології управління забезпеченням енергоефективності функціонування РПК держави, завдяки якій визначено конститутивні елементи розроблення відповідного типу стратегії в контексті генерування ознак до збалансованості та надійності функціонування реального сектору регіональної економіки України. Запропоновано реформування адміністративно-територіального устрою розвитку продуктивних сил здійснювати за рахунок формалізації в межах економічної системи держави десяти каскадів РПК.

The author going is exposed near forming and realization of specific technology of management providing power functioning's of regional industrial complexes which constitutive elements are certain for development of the proper type of strategy in the context of providing balanced and reliability of functioning of the real sector regional economy. Reformation of the territorial mode of development of productive forces is offered due to formalization in their limits of ten cascades of regional industrial complexes. It is suggested to carry out reformation of the administrative-territorial mode of development of productive forces due to formalization within the limits of the economic system of the state of ten cascades of regional industrial complexes. Except it, the necessity of grouping is reasonable last in cluster districts that is identified after the factor of having a special purpose orientation of productive, economic, technological and outwardly economic activity.

Ключові слова: каскади РПК, стратегія управління, принципи системно-комплексного підходу, об'єктно-цільового підходу, структурно-інформаційного підходу.

Key words: cascades of regional industrial complexes, management strategy, principles of system-complex, objective-having a special purpose and structural-informative approaches.

АКТУАЛЬНІСТЬ

Вважаємо за доцільне викласти у цій статті усю різноманітність точок зору щодо визначення й добору оптимальної для України моделі реформування адміністративно-територіального устрою розвитку продуктивних сил, що, безперечно, вимагає розробки специфічної технології управління забезпеченням енергоефективності (ЕЕ) функціонування регіональних промислових комплексів (РПК) держави в контексті підвищення рівня як енергетичної, так і економічної безпеки промисловості в цілому. Розв'язання цього завдання є можливим лише у разі реструктуризацію реального сектору регіональної економіки (РСРЕ) для формалізації такої уніформи продуктивних сил, як каскади РПК різного цільового спрямування виробничо-господарської, зовнішньоекономічної та суспільно-по-

літичної діяльності.

ДОСВІД ТА ДОБУТКИ ДОСЛІДНИКІВ У ВИЗНАЧЕНІЙ НАУКОВІЙ ПРОБЛЕМАТИЦІ

Дослідженню проблематики, пов'язаної із забезпеченням ЕЕ функціонування РПК, а також нарощенню стратегічного потенціалу (СП) промисловості присвячені праці українських вчених: О. Алімова, О. Амоші, В. Геєця, Б. Данилишина, В. Микитенко, О. Суходолі, І. Чукаєвої та інших фахівців (їхні результати викладено у працях [1—5]). Результати емпіричних досліджень процесу реалізації інноваційної, енергетичної та екологічної політики висвітлювали у своїх роботах М. Корецький, Є. Хлобистов, В. Чижова та ін. [5; 6]. Ці проблеми активно досліджуються в галузевих наукових установах та інститутах НАН України. Проте, не достатньо опрацьованими залишилися питання щодо формування нової енергоекономічної системи управління розвитком РСРЕ в контексті досягнення високого

рівня економічної безпеки держави.
МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Нагальним завданням даної статті є розроблення та обґрунтування методологічних основ вирішення проблем із провадження стратегії цілеорієнтованої трансформації енергоекономічної системи управління розвитком РСРЕ України за використання положень теорій: а) забезпечення енергоефективності промислового виробництва; б) алокаційного управління розвитком складних систем; в) управління розвитком стратегічного потенціалу РПК; г) структурно-інформаційної теорії надійності систем; д) стратегічного управління розвитком складних систем.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Об'єктивно визнаним є той факт, що для України характерною ознакою розвитку РСРЕ є нерівномірність функціонування та незбалансованість промислового зростання у т. ч. і за характеристиками соціально-економічного розвитку регіонів. Важливим є визнати і той факт, що нерівномірність розвитку притаманна й окремим територіям, як і РПК. Причому, територіальні диспропорції у соціально-економічному розвитку регіонів спостерігаються незалежно від їхніх розмірів, наявного масштабу СП і здатностей суб'єктів регіонального управління. З огляду на зазначене, доцільним вбачається відмітити, що ключовим інструментарієм реалізації економічної стратегії є запровадження відповідного типу регіональної промислової політики тобто РПП (яка, що імовірно, може бути реалізованою як у межах стратегії, так і певного стратегічного набору), механізм якої передбачає застосування специфічних заходів і важелів впливу суб'єктів регіонального управління щодо забезпечення найбільш сприятливих умов цілеспрямованого промислового зростання окремих видів економічної діяльності, враховуючи їхню специфічність типу господарювання, наявні та залучені резерви, ресурси і можливості.

Поряд із цим, вирішення завдання з підвищення рівня ЕЕ функціонування РПК слід здійснювати і з урахуванням темпів економічної динаміки в кожному РПК, що підтверджено результатами досліджень автора статті у попередній науковій праці [7]. Тому, в межах даного дослідження нами продовжено багаторівневий синтез базових принципів реалізації регіональної економічної політики задля добору інструментарію генерування високої результативності управління забезпеченням ЕЕ функціонування РПК, одночасно здійснено ідентифікацію змісту територіальної організації промислового виробництва у взаємозв'язку і у взаємо-стимулюванні за найбільш пріоритетними об'єктами локалізації зусиль (як видами економічної діяльності, що існують в регіонах держави та стратегічними промисловими підприємствами, які функціонують у межах певних РПК, так і напрямками реалізації інноваційно-інвестиційних та зовнішньоекономічних процесів) у системі прискореної регенерації регіональної економіки.

У статті будемо враховувати не лише досвід використання принципів положень коригування енергоекономічних показників, а розбудувати траєкторію розвитку РСРЕ із урахуванням: а) закономірностей реалізації та наслідків провадження виробничо-господарських процесів у регіонах; б) правил узгодження економічних, технічних, екологічних і соціальних параметрів із метою цілеспрямованої трансформації СП РПК у відповідності зі специфікою використовуваної технології управління (зазначене деталізовано у науковій праці [8]). Тоді визнаємо, що оскільки виміри ЕЕ залежать від умов і термінів реалізації регіональної енергетичної стратегії, то формалізована у її межах стратегія управління ЕЕ повинна враховувати цільові орієнтири базового стратегічного інструментарію та властивості реалізації її цільових функціоналів задля їх синхронного застосування

в управлінні енергоекономічною сферою РСРЕ. Позаяк, застосування досконалого прикладного інструментарію дозволить: а) розробити процедури формалізації й добору оптимізаційного складу заходів із коригування рівнів ЕЕ; б) запровадити у практику господарювання в межах РСРЕ відповідний механізм управління для певного РПК; в) генерувати позитивні структурно-функціональні зрушення і суспільні трансформації у споріднених/суміжних/взаємопов'язаних у межах окремого РПК видах економічної діяльності.

У відповідності з зазначеним, надалі автор статті пропонує здійснити: 1) пошук оптимального співвідношення поділу/перерозподілу як наявних ресурсів, так і функцій управління між різними рівнями (зазначене доведено автором у попередній роботі [9]); 2) добір дієвих цільових функціоналів для забезпечення надійності функціонування РПК; 3) формалізацію об'єктивних модельних вирішень задля визначення фазової траєкторії розвитку РПК (при розбудові каскадів РПК і кластерних округів) для підвищення ЕЕ функціонування в умовах нестабільного економічного середовища (параметри оптимальної моделі визначено автором у попередній роботі [10]). Також слід додати наступне: адаптація до положень регіональної економіки усталених принципів "Класифікації територій і РЕС згідно положень NUTS" убезпечили у цій статті структурно-функціональну основу не лише для порівняльного статистичного аналізу структурно-динамічних характеристик промислового зростання в Україні (розмежованих, згідно до NUTS, за п'ятьма рівнями), а й дозволили обґрунтувати доцільність уведення трьох нових класів — кластерних округів. Останні формалізовано автором статті при поєднанні потенціалів і когнітивно-інформаційних здатностей в межах прогресивних конструкцій РПК, ідентифікованих у вигляді каскадів: 1) масштабної інваріантної спрямованості каскадів РПК; 2) бінарної спрямованості каскадів РПК; 3) односпрямованих каскадів РПК.

За результатами економіко-статистичного дослідження, здійсненого автором у попередній науковій праці [7], доведено доцільність формування десяти каскадів, створених за результатами поєднання декількох РПК у єдину макро-структуру, розмежування яких запропоновано автором статті здійснювати з урахуванням сучасних умов ринкової економіки та ресурсних обмежень, які існують наразі в державі. Тобто вважаємо, що слід визнати таке: а) ринкові міжгалузеві та міжсуб'єктні відносини самі по собі не забезпечують оптимального розподілу промислового виробництва та раціональне розміщення продуктивних сил за регіонами України; б) РПП (у т. ч. і стратегічний інструментарій забезпечення ЕЕ РПК) не може замінити ключові положення глобальних економічних змін, а також запобігти або компенсувати недоліки й помилки національної промислової політики; в) РПП є частиною структурної промислової політики та адміністративно-територіальної політики України, що визначає її оптимальні характеристики, а також середньо- і довгостроковий характер.

Проте звернімо увагу на наступне: природа реалізації технології управління забезпеченням ЕЕ функціонування РСРЕ повинна мати чітку цільову орієнтацію та установку щодо розбудови за паритетом максимізації ЕЕ при мінімізації витрат на її досягнення з урахуванням наявних резервів і можливостей до сталого розвитку сукупності РПК держави при формалізації нових форм територіальної організації промислового виробництва та стратегічного управління.

При цьому, стверджуємо й таке: зміст стратегічних доміант задля забезпечення результативності реалізації РПП слід розробляти з урахуванням наступних чинників забезпечення ЕЕ технологій управління. А саме: 1) ролі та змісту діяльності по управління забезпеченням ЕЕ функціонування РПК у відповідності до переліку специфічних функцій (планування і прогнозування; контролювання;

Рис. 1. Етапи визначення цільової орієнтації, природи та складу прикладного інструментарію стратегічного набору управління забезпеченням ЕЕ функціонування РПК за конститутивно-ключовими ознаками формалізації специфічної спрямованості каскадів РПК (авторське графічне оформлення у замкненому циклі — наведено у праці [9])

організування; коригування і регулювання; діагностики і аналізу; структурної оптимізації; ресурсно-функціонального та інформаційно-методичного забезпечення); 2) щільності взаємозв'язку і змістовної спрямованості / визначеності цілеорієнтованого управління за рахунок розбудови нового механізму управління, залучення якого дозволить врахувати кожну з конкретних функцій (регламентуючої, мобілізаційної, методологічної, організаційної, координувально-коригувальної, алокаційно-інверсійної, прогностичної) для досягнення об'єктивних цілей у сфері забезпечення ЕЕ згідно місії певного РПК чи каскаду. Доцільним є встановити: 1) порогові межі впливу цільових функціоналів та сфери «перехресних інтересів» кожного РПК (ТВК і РПК; РПК і промисловості в цілому) — їх можна ідентифікувати за рахунок об'єктивізації переваг і недоліків існування / формалізації окремих функціоналів стратегічного управління з урахуванням сильних / слабких місць у їхній взаємодії; 2) причини існування / відсутності «вузько-функціонального» підходу до реалізації оптимізаційного складу функціонального стратегічного набору, конфліктів у розв'язанні загальних проблем промислового зростання регіонів; 3) умови та вимоги до рівня збалансованості між тенденціями розвитку кожного РПК / каскадів РПК та компетенцією корелянтів (є виконавцями функцій, професіоналізм, норми тощо).

Урахування вище наведених чинників і визначених у цій статті вимог до системи управління забезпеченням ЕЕ функціонування РПК / каскадів РПК чи кластерних округів каскадів РПК дозволяє при розробці й добірї певного набору стратегій алокаційного типу сформуванню високоефективного функціонального потенціалу, за використання якого відбувається генерування системних ознак РПК до сталого розвитку. Наведене твердження є адекватним результатам, які представлено і деталізовано у наукових працях [10; 11]. Тому слід охарактеризувати й наступне: обґрунтування того чи іншого змісту й характеру запропонованої до запровадження алокаційної функціональної стратегії ЕЕ, а також

певного стратегічного набору для каскаду РПК — автором здійснено за результатами реалізації кваліметричних і управлінських процедур за п'ятьма основними етапами замкненого типу їхньої розбудови (рис. 1). Звідси, ідентифікація складу алокаційного набору управління для коригування специфічної спрямованості каскаду РПК базується на принципах розбудови кластерних форм в інституційній економіці, які обґрунтовано й перевірено на адекватність дослідниками [12; 13]. Таким чином, визначення цільової орієнтації, механізму реалізації дії та стратегічного інструментарію автором здійснено за п'ятьма фазами реалізації економіко-організаційного аналізу і структурування фазових векторів розвитку кожного РПК за умов імовірності їхньої інкорпорації до специфічної природи каскадів за використання методу структурних матриць. А саме: 1) обґрунтування вимог до результативності провадження функціональної стратегії та аналіз існуючого в межах певного РПК співвідношення «енергоекономічні потреби — масштаби енергетичного потенціалу»; 2) визначення природи загальної стратегії управління забезпеченням ЕЕ функціонування як для РПК, так і для певного каскаду РПК, до яких їх зараховано; 3) формування оптимізаційного комплексу функціональних стратегій «management power efficiency-in an industrial cascade» («стратегічного набору» алокаційного управління ЕЕ каскаду РПК); 4) побудова / уточнення архітектури системи порівняльних показників-індикаторів ЕЕ функціонування РПК та обчислення рівнів ЕЕ як окремо за кожним РПК, так і для каскаду РПК; 5) експериментальна перевірка адекватності сформованого складу функціональних стратегій (стратегічного набору каскаду РПК), визначення об'єктів локалізації зусиль із оцінкою доцільного залучення масштабів СП кожного РПК, внутрішніх резервів, ресурсів і можливостей певної природи.

У випадку, коли за останнім етапом (п'ятим) не буде забезпечено умову: 1) виконання вимог, передбачених вихідними обґрунтуваннями; 2) відсутня можливість до-

сягнення визначеного пріоритету, результату за наслідками експериментальної перевірки стратегічного набору; 3) потреби на поетапну реалізацію алокаційної стратегії чи набору стратегій для кожного рівня управління РСРЕ перевищують масштаби розвиненості СП певного об'єкту (у межах кластерного округу, каскаду РПК певної спрямованості чи окремого РПК) — рекомендовано:

1) здійснити процедури з уточнення вимог до виміру результативності управління забезпеченням ЕЕ функціонування РПК та обґрунтувати принципи кластеризації РПК, що існують у межах різних регіонів, при їхній інкорпорації до каскаду певної природи спрямованості міжгалузевих і міжрегіональних з'язків;

2) з'ясувати природу і склад необхідної до застосування технології управління та окреслити паритет розподілу/перерозподілу між РПК ресурсів, резервів і можливостей (визнано її, автором, алокаційного типу та інверсійної природи);

3) виконати подальшу розбудову енергоекономічної системи управління розвитком РСРЕ України за замкненим циклом врахування досягнутих вимірів.

ВИСНОВКИ ЩОДО ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ТА ВИКОРИСТАННЯ РОЗРОБОК У ЗАЗНАЧЕНІЙ СФЕРІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Варто зазначити, що опрацьований (або визнаний в якості пріоритетного) зміст алокаційної функціональної стратегії у сфері забезпечення ЕЕ має дві наступні домінуючі: перша, енергоекономічні потреби каскаду РПК для забезпечення збалансованого розвитку і високої ЕЕ функціонування як окремого РПК, так і територіально поєданого кластеру РПК (каскаду); друга, масштаби / обсяг наявного в межах певної території чи залученого енергетичного потенціалу з урахуванням параметрів розвиненості СП певного регіону. Співвідношення цих складових дозволяє суб'єктам регіонального управління заповнювати “стратегічну прогалину”, як використання відновлювальних джерел енергії, так і за рахунок трансферу та адаптації / розробки і форсованого впровадження прогресивних технологій і обладнання (деталізовано за свідченнями, наведеними у роботі [14]). Таким чином, структурування за каскадами, існуючі РПК держави допомагає: а) створювати (за рахунок реалізації визнаної “стратегії широкого поширення і розповсюдження серед більшості регіонів алокаційної технології управління забезпеченням ЕЕ функціонування РПК”); б) поширювати нові системні якості (за рахунок реалізації визнаної автором статті “стратегії активізації процесів підвищення ЕЕ РПК / каскадів РПК”) на інші види економічної діяльності, локалізовані в межах окремих каскадів РПК, сполучених із ними РПК-донорами і — реципієнтами міжрегіональними і міжгалузевими зв'язками. Звідси, можна стверджувати таке: вибір тієї чи іншої стратегії / або ж формування специфічного типу набору стратегій управління забезпеченням ЕЕ зумовлено існуванням переліку специфічних факторів впливу на рівні ЕЕ в окремих сегментах РСРЕ, які слід підпорядкувати за цілями промислового зростання каскаду РПК та кластерного округу.

Література:

1. Динамизм развития производственного потенциала: монографія / Алымов А.Н., Гончарова Н.П., Емченко В.Н., Микитенко В.В. / Під ред. акад. НАН України О.М. Алімова. — К.: Ін-т економіки НАН України, 2003. — 203 с.
2. Микитенко В.В. Энергоефективність промислового виробництва: монографія / Микитенко В.В. — К.: Об'єдн. ін-т економіки НАН України, 2004. — 282 с.
3. Микитенко В.В. Формування комплексної системи управління енергоефективністю в галузях промисловості

виробництва: монографія / Микитенко В.В. — К.: Ін-т економіки НАН України, Вид-во “Екс”Об.”, 2005. — 336 с.

4. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: монографія / Алімов О.М., Даниленко А.І., Микитенко В.В., Трегобчук В.М. та ін. / Під ред. акад. НАНУ С.І. Пиріжкова, акад. УААН В.М. Трегобчука. — К.: Об'єднаний ін-т ек-ки НАН України, 2005. — 540 с.

5. Інноваційний ресурс господарського розвитку: монографія / Бондарь К.Л., Дерев'янкін Т.І., Мельник В.П., Микитенко В.В. [та ін.] / За ред. В.П. Мельника. — К.: Об'єдн. ін-т ек-ки НАН України, 2005. — 363 с.

6. Экономическая безопасность государства и информационно-технологические аспекты её обеспечения: монографія / [Андреев Д.А., Веклич О.А., Микитенко В.В. [та ін.] / Під заг. ред. Г.К. Вороновського, І.В. Недіна. — К.: Знання України, 2005. — 664 с.

7. Худoley В.Ю. Роль, місце та тенденції розвитку підприємств нафтогазового комплексу в енергозабезпеченні країни / Шкарлет С.М., Худoley В.Ю. // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць / за наук. ред. І.К. Бондар. — К.: НДІ Еко-номічний інститут Міністерства економіки України, 2008. — № 5 (86—87). — С. 78—81.

8. Долішній М.І. Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми: монографія / М.І. Долішній. — Львів: 2001. — 342 с.

9. Худoley В. Ю. Декомпозиція процесів формування системи управління забезпеченням енергоефективності функціонування регіональних промислових комплексів держави [Електронний ресурс] / Худoley В. Ю. // Ефективна економіка: електронний науковий фаховий економічний журнал 2012. — № 9. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1367>

10. Алімов О.М. Стратегічний потенціал — сукупні можливості національної економіки по досягненню цілей збалансованого розвитку / Микитенко В.В., Алімов О.М. // Продуктивні сили України: науково-теоретичний економічний журнал. — К.: РВПС НАН України, 2006. — № 1. — С. 135—151.

11. Феноменологічні альтернативи економічного зростання України: монографія / Данилишин Б.М., Микитенко В.В. — У 2 т. — Т. 1. — К.: РВПС України НАН України, Вид-во ЗАТ “Нічлава”, 2008. — 336 с.

12. Суходоля О.М. Энергоефективність економіки в контексті національної безпеки: методологія дослідження та механізм реалізації: монографія. — К.: Вид-во НАДУ, 2006 — 424 с.

13. Україна на шляху до енергетичної ефективності: монографія / [за ред. М.П. Ковалка, В.Ф. Бесєдіна, М.В. Рапцуна, М.М. Кулика, О.О. Єрохіна]. — К.: Арена-Єко, 1997. — 228 с.

14. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку: монографія / [Кіндзерський Ю.В., Микитенко В.В., Якубовський М.М. та ін.]; за ред. Ю.В. Кінзерського / НАН України; Ін-т екон. та прогнозування. — К., 2009. — 928 с.

15. Микитенко В.В. Формування системи забезпечення енергоефективності на синергетичних підходах / Микитенко В.В. // Економічний вісник НТУУ “Київський політехнічний ін-т” МОН України. — К., 2006. — № 3. — С. 293—300.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2013 р.